

Z ORZECZNICTWA

Ryszard A. Stefański

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2008 r., sygn. II KK 137/08¹

W oparciu normę art. 72 § 2 k.k., sąd może zobowiązywać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części, chyba że orzekł środek karny wymieniony w art. 39 pkt 5 k.k., ale tylko w takim zakresie, w jakim szkoda ta nie została zrekompensowana. Nadto nie ulega też wątpliwości, że tą szkodą, do której naprawienia sąd może zobowiązać sprawcę, jest tylko równowartość rzeczywistej szkody wynikłej bezpośrednio z przestępstwa, nie zaś dalsze (nie bezpośrednio wiążące się z jego popełnieniem) tego czynu następstwa, np. odsetki.

1. W glosowanym wyroku Sąd Najwyższy wskazał negatywne przesłanki orzekania obowiązku naprawienia szkody tytułem środka probacyjnego, jak też dokonał wykładni pojęcia „szkoda”, użytego w art. 72 § 2 k.k.

2. Jeśli chodzi o pierwsze zagadnienie, to organ ten odwołał się *expressis verbis* do treści art. 72 § 2 k.k., w którym wyłączono możliwość zobowiązania na tej podstawie skazanego do naprawienia szkody w sytuacji, gdy orzeczono środek karny w postaci obowiązku naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.) oraz dodał naprawienie szkody. W art. 72 § 2 k.k. wyraźnie zostało wyłączone nałożenie obowiązku naprawienia szkody w razie orzeczenia środka karnego w postaci obowiązku naprawienia szkody, odwołując się wprost do art. 39 pkt 5, który dotyczy tego właśnie środka. Sąd, orzekając ten środek karny, pozbawia się możliwości orzeczenia obowiązku naprawienia szkody tytułem środka probacyjnego². Słusznie zauważono w orzecznictwie, że

¹ Biuletyn Prawa Karnego 2008, nr 10, poz. 1.2.5.

² M. Kalitowski, (w:) O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, Kodeks karny. Komentarz, t. I, Gdańsk 2005, s. 640–641.

„Pokrzywdzony złożył wniosek o zobowiązanie oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. W tej sytuacji orzeczenie zawarte w zaskarżonym wyroku o obowiązku naprawienia szkody winno być oparte na art. 46 § 1 k.k., a nie na art. 72 § 2 k.k.”³.

W wypadku naprawienia zaś szkody nie ma potrzeby nakładania tego obowiązku, skoro powstała szkoda została wyrównana; szkoda nie istnieje. Wierzytelność pokrzywdzonego z tytułu wyrządzenia szkody wygasa bowiem z chwilą uzyskania przez niego należnego odszkodowania pieniężnego, przy czym nie ma znaczenia kto pokrył szkodę i z jakiego powodu. Warunkiem orzeczenia obowiązku naprawienia szkody jest jej istnienie w chwili orzekania⁴. Nie można dwa razy naprawiać tej samej szkody, chyba że nie została ona po raz pierwszy naprawiona w całości⁵. Trafnie w orzecznictwie wskazywano, że nie można zasądzić odszkodowania w wypadku, gdy odzyskano mienie utracone w wyniku przestępstwa⁶ lub szkoda została pokryta przez zakład ubezpieczeń⁷. Sąd Najwyższy zasadnie stwierdził, że „Obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, jaki sąd nakłada, zawierając wykonanie wymierzonej kary pozbawienia wolności, obejmuje naprawienie tej szkody (w całości lub w części) tylko w takim zakresie, w jakim szkoda ta nie została zrekompensowana”⁸. Podstawą obowiązku naprawienia szkody jest nie budzący wątpliwości fakt, że do dnia wyrokowania szkoda nie została nawet w części naprawiona⁹. Naprawienie szkody może nastąpić przez zwrócenie rzeczy w stanie nie pogorszonym, stanowiącej przedmiot przestępstwa lub wpłacenie kwoty stanowiącej jej równoważność. Niesłuszne jest zawężanie naprawienia szkody do zwrotu przedmiotu wykonawczego przestępstwa¹⁰.

Nie są to jednak wszystkie przeszkody nałożenia tego obowiązku przewidziane w ustawodawstwie. W art. 72 § 2 *in fine* k.p.k. wyłączono taką możliwość także w razie zobowiązania skazanego do uiszczenia świadczenia

³ Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 sierpnia 2001 r. – II AKa 297/01, Prok. i Pr. 2002, dodatek „Orzecznictwo”, nr 7, poz. 15.

⁴ Z. Gostyński, Obowiązek naprawienia szkody w nowym ustawodawstwie karnym, Warszawa 1999, s. 57.

⁵ J. Skupiński, Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle prawnoporównawczym, Warszawa 1992, s. 284.

⁶ Wyrok SN z dnia 1 maja 1986 r. – Rw 186/86, OSNKW 1987, nr 1–2, poz. 11 z aprobuską glosą I. Elasa, NP 1988, nr 7–8, s. 161–166; wyrok SN z dnia 18 stycznia 2007 r. – WK 30/06, Biul. PK 2007, nr 3, poz. 1.3.1; wyrok SN z dnia 31 sierpnia 2007 r. – V KK 228/07, Prok. i Pr. 2008, dodatek „Orzecznictwo”, nr 1, poz. 4.

⁷ Wyrok SN z dnia 2 grudnia 1983 r. – II KR 349/85, OSNKW 1986, nr 9–10, poz. 83.

⁸ Wyrok SN z dnia 18 kwietnia 2007 r. – III KK 470/06, Biul. PK 2007, nr 11, poz. 1.2.4.

⁹ Wyrok SA w Łodzi z dnia 13 marca 2007 r. – II AKa 32/07, Biul. PA w Łodzi 2007, nr 17, s. 4.

¹⁰ Tak sądzą J. Lachowski, T. Oczkowski, Obowiązek naprawienia szkody jako środek karny, Prok. i Pr. 2007, nr 9, s. 45.

pieniężnego. Z przepisu tego wynika, że sąd może zobowiązać skazanego do naprawienia szkody albo do uiszczenia świadczenia pieniężnego, z tym że świadczenie to nie jest środkiem karnym, a środkiem probacyjnym. Użycie funktora zdaniowego „albo” dla połączenia obu środków wskazuje, że sąd może orzec obowiązek naprawienia szkody albo obowiązek uiszczenia świadczenia pieniężnego; orzeczenie jednego z tych środków wyklucza zastosowanie drugiego. Tak też ten przepis rozumiany jest w literaturze¹¹. Nie-
trafne jest stanowisko negujące tę przeszkodę¹².

Nie jest możliwe orzeczenie obowiązku naprawienia szkody w wypadku, gdy roszczenie majątkowe, którego dotyczyłby ten obowiązek, jest przedmiotem innego postępowania lub orzeczono o nim prawomocnie. Zakaz taki wynika z art. 415 § 5 *in fine* k.p.k., który uzupełnia materialnoprawne warunki orzeczenia tego środka probacyjnego. Trafnie podkreśla się w judykaturze, że „Zakaz wynikający z art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. odnosi się do każdego określonego w ustawie przypadku orzekania karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody, a więc również tego, określonego w art. 72 § 2 k.k.”¹³. Stracił więc aktualność pogląd Sądu Najwyższego wypowiedziany na gruncie kodeksu karnego z 1969 r. dopuszczający nałożenie obowiązku naprawienia szkody, chociażby istniało wcześniejsze, prawomocne orzeczenie wydane w postępowaniu cywilnym, zasądzającym od sprawcy odszkodowanie na rzecz pokrzywdzonej instytucji społecznej, ale szkoda nie została do chwili wyrokowania naprawiona¹⁴.

3. W zakresie drugiego z wyjaśnionych zagadnień, Sąd Najwyższy wypowiedział się za wąskim rozumieniem szkody, kontynuując tym samym dotychczasową linię orzecznictwa, która ograniczała zakres szkody do efektywnej straty¹⁵. Na tak wąskie rozumieniu tego pojęcia wskazuje wyraźne

---

¹¹ M. Kalitowski, (w:) O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, Kodeks karny..., s. 640–641; A. Zoll, (w:) G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego, t. 1, Kraków 2007, s. 868; A. Kordik, Obowiązki okresu próby warunkowego zawieszenia wykonania kary, (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego, pod red. L. Bogunia, t. IV, Wrocław 1999, s. 94; L. Bogunia, Obowiązki nakładane na sprawcę istotnym czynnikiem probacji, (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego, pod red. L. Bogunia, t. VII, Wrocław 2001, s. 137.

¹² G. Łabuda, (w:) J. Giezek, N. Kłaczyńska, G. Labuda, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 2007, s. 525.

¹³ Wyrok SN z dnia 23 listopada 2006 r. – IV KK 328/06, OSNKW 2007, nr 2, poz. 14.

¹⁴ Uchwała SN z dnia 27 sierpnia 1971 r. – VI KZP 26/71, OSNKW 1971, nr 11, poz. 166 z glosą W. Daszkiewicza, NP 1972, nr 7–8, s. 1245 i nast.

¹⁵ Uchwała SN z dnia 15 lipca 1971 r. – VI KZP 81/70, OSNKW 1971, nr 10, poz. 144; wyrok SN z dnia 10 maja 1994 r. – WR 75/94, OSNKW 1994, nr 7–8, poz. 46; wyrok SN z dnia 4 lutego 2002 r. – II KK 385/01, LEX nr 53028; wyrok SN z dnia 15 kwietnia 2002 r. – II KKN 387/01, LEX nr 52943.

podkreślenie w glosowanym wyroku, że chodzi o rzeczywistą szkodę wynikłą bezpośrednio z przestępstwa, nie zaś dalsze tego czynu następstwa. Podobnie organ ten wcześniej stwierdzał, że „Opisywany obowiązek może dotyczyć tylko tych składników szkody, które w sposób bezpośredni wiążą się z popełnieniem przez sprawcę przypisanego przestępstwa, nie zaś tych, które wynikają z dalszych następstw tego czynu”¹⁶. Jest to pogląd niesłuszny.

Nie budzi wątpliwości, że chodzi o szkodę wyrządzoną przestępstwem. Wprawdzie w art. 72 § 2 k.k., inaczej niż w art. 75 § 2 pkt 1 k.k. 1969 r., nie zapisano wprost, że dotyczy on szkody wyrządzonej przestępstwem, lecz jest to oczywiste, skoro ten środek probacyjny jest związany ze skazaniem za przestępstwo. Między szkodą a przestępstwem musi zachodzić związek przyczynowy. W doktrynie wyrażono trafny pogląd, że chodzi o adekwatny związek przyczynowy między nimi¹⁷. W myśl art. 361 § 1 k.c. zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. W orzecznictwie przyjmuje się: „Związek przyczynowy może występować jako normalny również w sytuacji, gdy pewne zdarzenie stworzyło warunki powstania innych zdarzeń, z których dopiero ostatnie stało się bezpośrednią przyczyną szkody. Czy następstwo jest normalne lub anormalne, decyduje ocena oparta na okolicznościach obiektywnych przy pomocy zasad doświadczenia życiowego i w razie potrzeby wiadomości specjalistycznych. Nie wyłącza normalności fakt, że czasem następstwo mimo identycznych warunków zdarzenia nie następuje; tak samo fakt, że następstwo jest statystycznie rzadkim przypadkiem. Natomiast anormalne jest następstwo, gdy do niego doszło tylko wskutek nadzwyczajnego zbiegu okoliczności, którego przeciętnie nikt nie bierze w rachubę. Ocena, czy następstwo jest normalne, czy anormalne nie jest zależna od tego, czy odpowiedzialny za szkodę przewidywał je albo mógł lub powinien był je przewidzieć. Jest to bowiem kwestia subiektywna, mogąca mieć znaczenie tylko z punktu widzenia winy, a nie związku przyczynowego”¹⁸. W kontekście takiego związku niezasadne jest zatem zawężenie szkody tylko do bezpośrednio wynikającej z przestępstwa. Jeżeli utracone korzyści są normalnymi następstwami przestępstwa, to wchodzą w zakres pojęcia szkody. Takie jej rozumienie pozostaje w zgodzie z ogólnym stwierdzeniem Sądu Najwyższego, że „Nałożenie obowiązków (...) powinno pozostawać w związku z takim zachowaniem się lub stanem spowodowanym przez sprawcę (np. wyrządzenie szkody), które należą do istoty czynu mu przypisanego albo stanowią wywołane tym czynem skutki”¹⁹.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 18 kwietnia 2007 r. – III KK 470/06, Biul. PK 2007, nr 11, poz. 1.2.4.

¹⁷ Z. Gostyński, *Obowiązek...*, s. 77–78.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 18 czerwca 2004 r. – II CK 369/03, Legalis.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 6 lutego 1973 r. – V KRN 582/72, OSNKW 1973, nr 11, poz. 139.

Posłużenie się kryterium „bezpośredniości” jest nieuzasadnione, aczkolwiek organ ten odwoływał się do niego wcześniej, uzasadniając *expressis verbis* zawężenie tego pojęcia do rzeczywiście powstałej szkody (*damnum emergens*)²⁰. Trafnie wskazano w literaturze, że brak jest normatywnych przesłanek do stosowania tego kryterium, skoro nie zawarto takiego wymogu w art. 72 § 2 k.k., a znajduje się on w art. 62 k.p.k., który ogranicza możliwość dochodzenia roszczeń majątkowych w procesie adhezyjnych do wyników bezpośrednio z przestępstwa²¹.

W piśmiennictwie nawet z faktu użycia przez ustawodawcę w art. 62 k.p.k. zwrotu „roszczeń wynikających bezpośrednio z popełnienia przestępstwa”, jak też w odpowiadającym mu art. 52 k.p.k. z 1969 r., nie wyciągano wniosku, iż słowo „bezpośrednio” zawęża zakres roszczeń do obejmujących tylko poniesione straty²². Trafnie podkreśla się, że zakres odszkodowania wytyczają przepisy kodeksu cywilnego, a dla oceny *in concreto* powiązania przyczynno-skutkowego pomiędzy przestępstwem a szkodą miarodajne jest unormowanie art. 361 § 1 k.c.²³. Pojęcie szkody w prawie karnym nie może mieć innego znaczenia niż w prawie cywilnym²⁴. „Instytucja naprawienia szkody – jak słusznie podkreślono w uzasadnieniu projektu kodeksu karnego – tkwi swymi korzeniami w prawie cywilnym, a zatem sąd orzekający o naprawieniu szkody, będzie stosował odpowiednie przepisy prawa cywilnego”²⁵.

W doktrynie dominuje pogląd, że szkoda w rozumieniu prawa karnego obejmuje zarówno efektywną szkodę, jak i ujemne następstwa pośrednio wywołane na skutek czynu²⁶. Nie brak też głosów przeciwnych²⁷. Brak jest

---

²⁰ Uchwała SN z dnia 21 lipca 1971 r. – VI KZP 3/71, OSN PG 1971, nr 10, poz. 170; uchwała SN z dnia 15 lipca 1971 r. – VI KZP 81/70, OSNKW 1971, nr 10, poz. 144.

²¹ Z. Gostyński, *Obowiązek...*, s. 82.

²² W. Daszkiewicz, *Proces adhezyjny na tle polskiego prawa*, Warszawa 1961, s. 47; tenże, *Powództwo cywilne w procesie karnym*, Warszawa 1976, s. 35–37; A. Kafarski, *Akcja cywilna w procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 45–47.

²³ Z. Gostyński, R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2003, s. 462.

²⁴ Wyrok SO w Tarnowie z dnia 19 lutego 2004 r. – II Ka 30/04, KZS 2004, nr 3, poz. 37.

²⁵ *Nowe kodeksy karne – z 1997 r., z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 148.

²⁶ S. Śliwiński, *Polskie prawo karne materialne*, Warszawa 1946, s. 504; J. Bafia, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w statystyce sądowej*, NP 1958, nr 3; M. Leonieni, *Wynagrodzenie szkody przy warunkowym skazaniu*, NP 11963, nr 7–8, s. 763–776; tenże, *Odwołanie warunkowego zawieszenia wykonania kary w przepisach kodeksu karnego*, RPEiS 1973, nr 1, s. 49; tenże, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym. Analiza ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1974, s. 122; M. Leonieni, W. Michalski, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawodawstwa i praktyki sądowej*, Warszawa 1972, s. 1107–108; Z. Daszkiewicz, *Naprawienie szkody w prawie karnym*, Warszawa 1972, s. 29; tenże, *Glosa do wyroku SN z dnia 5 października 1971 r. – V KRN 287/71*, PIP 1972, nr 6, s. 170; A. Kafarski, *Glosa do wyroku SN z dnia*

jakichkolwiek podstaw, by szkodę, o której mowa w kodeksie karnym, traktować inaczej, niż określają ją przepisy kodeksu cywilnego, które mają pierwszoplanowe znaczenie przy wykładni pojęć właściwych temu prawu. Zgodnie z art. 361 § 2 k.c., naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Trafnie zauważa się w doktrynie, iż ze względu na to, że obowiązek naprawienia szkody może obejmować szkodę w całości lub w części, ten ostatni zakres może obejmować wyłącznie efektywną szkodę (*damnum emergens*)²⁸. Takie rozstrzygnięcie może być uzasadnione w wypadku, gdy ze względu na trudności dowodowe nie można ustalić wysokości nieosiągniętych korzyści.

Wyłączenie z zakresu szkody *lucrum cessans* zmuszałoby pokrzywdzonego do wytoczenia dodatkowego procesu cywilnego, a ponadto pozostawałoby w sprzeczności z *ratio legis* tego obowiązku, którym jest m.in. naprawienie tego, co stracił w wyniku przestępstwa, jak też byłoby sprzeczne z zasadami naprawienia szkody wynikającymi z prawa cywilnego. Powodowałoby to – jak podkreśla się w piśmiennictwie – niczym nie uzasadnione preferowanie pozycji osoby wnoszącej powództwo cywilne²⁹. Chodzi przecież o zagwarantowanie pokrzywdzonemu restytucji od sprawcy przestępstwa już na etapie postępowania karnego³⁰. Wobec tego sąd, orzekając obowiązek naprawienia szkody, jest zobligowany objąć nim nie tylko skutki wynikające bezpośrednio z przestępstwa, ale także jego dalsze skutki, np. utratę zarobku ze względu na konieczność leczenia, czy rehabilitacji.

4. Z głosowanego wyroku trudno odczytać, czy zdaniem Sądu Najwyższego pojęcie „szkoda” dotyczy także szkody niematerialnej, obejmującej

---

10 czerwca 1974 r. – II KR 21/74, NP. 1976, nr 9, s. 1349; Z. Gostyński, *Obowiązek...*, s. 78–79; K. Maksymowicz, *Kilka uwag o obowiązku naprawienia szkody w prawie karnym*, (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, pod red. L. Boguni, t. VIII, Wrocław 2001, s. 111; A. Gerecka-Żołyńska, *Powództwo cywilne w procesie karnym a obowiązek naprawienia szkody*. Uwagi na tle art. 62 k.p.k. oraz art. 46 § 1 k.k., (w:) *Współczesny polski proces karny*. Księga ofiarowana prof. T. Nowakowi, pod red. S. Stachowiaka, Poznań 2002, s. 59; A. Bułsiewicz, D. Kala, *Zasadzenie odszkodowania z urzędu w polskim procesie karnym*, (w:) *Kompensacyjna funkcja prawa karnego*. Księga poświęcona pamięci prof. Z. Gostyńskiego, CzPKiNP 2002, nr 2, s. 99; R. Giętkowski, *Kilka uwag na temat koncepcji publicznego funduszu kompensacyjnego dla ofiar przestępstw*, *Pal.* 2006, nr 3–4, s. 128; J. Lachowski, T. Oczkowski, *Obowiązek...*, s. 46.

²⁷ F. Rosengarten, *Obowiązek naprawienia szkody z art. 75 k.k. i niektóre jego cywilnoprawne aspekty*, NP. 1973, nr 10, s. 1456; J. Śliwowski, *Kara ograniczenia wolności...*, s. 114; R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz z orzecznictwem*, Warszawa 2007, s. 156.

²⁸ Z. Gostyński, *Obowiązek...*, s. 79.

²⁹ J. Lachowski, T. Oczkowski, *Obowiązek...*, s. 47.

³⁰ E. Bieńkowska, (w:) E. Bieńkowska, B. Kunicka-Michańska, G. Rejmam, J. Wojciechowska, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1138.

uszczerbek w dobrach osobistych, doznana krzywdą w postaci cierpień fizycznych i psychicznych.

Problem ten wywołał już dawno kontrowersje w doktrynie. Prezentowano pogląd, że obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym dotyczy tylko szkody majątkowej³¹, jak też jej zakresem obejmowano szkodę niematerialną³². Za wąskim rozumieniem tego określenia opowiedział się też Sąd Najwyższy, uznając, że „W razie skazania za zniewagę (art. 181 § 1, ob. art. 216 § 1 k.k.) lub za naruszenie nietykalności cielesnej (art. 182 § 1, ob. art. 217 § 1 k.k.) na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie ma podstawy do nałożenia na skazanego obowiązku przewidzianego w art. 75 § 1 pkt 1 (ob. art. 72 § 2) k.k., chyba że na skutek naruszenia wspomnianych dóbr osobistych została wyrządzona szkoda ma-

---

³¹ A. Zołł, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Warszawa–Kraków 1973, s. 113; J. Śliwowski, *Kara ograniczenia wolności*, Studium penalistyczne, Warszawa 1973, s. 114.

³² L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1933, s. 229; S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 267; E. S. Rapaport, *Teoria i praktyka skazania warunkowego w Polsce (1917–1939)*, Warszawa 1939, s. 29; S. Śliwiński, *Polskie prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 1948, s. 504; K. Daszkiewicz, *Prawo karne*, Poznań 1962, s. 14; tenże, *Naprawienie szkody...*, s. 66–71; M. Leonien, *O potrzebie usprawnienia praktyki sądowej w zakresie stosowania art. 62 § 2 k.k.*, NP 1962, nr 4, s. 507; tenże, *Wynagrodzenie szkody przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary. Uwagi na tle praktyki i przepisów projektu kodeksu karnego*, NP 1963, nr 7–8, s. 767; tenże, *Warunkowe skazanie w projektach kodyfikacji karnej*, PiP 1969, nr 1, s. 89; tenże, *Materiały do kodeksu karnego, Zeszyty Prawno-Analityczne 1969*, nr 16–17, s. 43; tenże, *Naprawienie szkody przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary na tle nowej kodyfikacji karnej*, Pal. 1970, nr 5, s. 55; tenże, *Warunkowe zawieszenie...*, s. 122; M. Siewierski, *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Warszawa 1965, s. 63; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1971, s. 116; A. Kafarski, *Akcja cywilna w procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 30; A. Marek, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1983, s. 133; S. Bułaciński, *Uchylenie się od obowiązków określonych w art. 75 § 2 k.k. jako podstawa odwołania warunkowego zawieszenia wykonania kary*, NP 1973, nr 3, s. 380; A. Murzynowski, *Obowiązki probacyjne sprawców*, GP 1976, nr 5, s. 5; L. Falandysz, *Pokrzywdzony w prawie karnym i wiktymologii*, Warszawa 1980, s. 194; Z. Gostyński, *Karnoprawny obowiązek naprawienia szkody*, Katowice 1984, s. 110 i nast.; tenże, *Obowiązek naprawienia szkody w nowym ustawodawstwie karnym*, Kraków 1999, s. 71–74; J. Skupiński, *Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym*, Warszawa 1992, s. 287; B. Kolański, *Szkoda w rozumieniu art. 46 § 1 k.k.*, Prok. i Pr. 2001, nr 4, s. 67; tenże, *Obowiązek naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.) – zasady ustalania jej wysokości*, Mon. Praw. 2001, nr 8, s. 465–469; M. Łukasiewicz, A. Ostąła, *Obowiązek naprawienia szkody – wybrane zagadnienia*, Prok. i Pr. 2001, nr 9, s. 63–64; A. Guzik, *Wpływ warunków materialnych sprawy na nakładanie obowiązku naprawienia szkody*, CzPKiNP 2002, nr 1, s. 131–132; A. Bulsiewicz, D. Kala, *Zasądzenie odszkodowania z urzędu...*, s. 99; R. A. Stefański, *Kompensacyjna rola środka karnego obowiązku naprawienia szkody w: Kompensacyjna funkcja prawa karnego. Księga poświęcona pamięci prof. Z. Gostyńskiego*, CzPKiNP 2002, nr 2, s. 138; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 128.

jątkowa³³. Organ ten podniósł, że przepisy kodeksu cywilnego dotyczące tzw. szkód na osobie przewidują świadczenie pieniężne tytułem zadośćuczynienia w wypadkach uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, pozbawienia człowieka wolności oraz skłonienia kobiety podstępem gwałtem lub nadużyciem stosunku do poddania się czynowi nierządnemu (art. 444–art. 446), a cześć i nietykalność cielesna podlegają ochronie z art. 24 k.c. Z treści art. 24 § 2 k.c. wynika, że poszkodowany może żądać naprawienia szkody tylko wówczas, gdy na skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa. Niesłusznie organ ten przeciwstawił zadośćuczynienie środkiem przewidzianym w art. 24 k.c., skoro w obu wypadkach mamy do czynienia ze środkami ochrony dóbr osobistych, z tym że pierwsze mają charakter majątkowy, a drugie – niemajątkowy, przy czym mogą być stosowane równolegle.

5. W zakres szkody nie wchodzi odsetki i to stwierdzenie Sądu Najwyższego zasługuje na aprobatę. Odsetki stanowią dodatkowe, uboczne świadczenie pieniężne, do którego może być zobowiązany dłużnik zobowiązany do spełnienia głównego świadczenia pieniężnego. Odsetki należą się za czas opóźnienia w spełnieniu świadczenia i są surogatem wynagrodzenia za czas korzystania z cudzych pieniędzy lub rzeczy oznaczonych co do gatunku. Nie są więc następstwem przestępstwa, a obowiązek naprawienia szkody – jak już wykazano – dotyczy wyłącznie szkody powiązanej z przestępstwem. Nie są one ani rzeczywistą stratą ani utraconymi korzyściami. Odsetki spełniają inną funkcję i odrywają się od pojęcia szkody³⁴. Słabym argumentem przemawiającym za objęciem odsetek odszkodowaniem jest wzgląd na dobro pokrzywdzonego, by nie zmuszać go do ich dochodzenia w drodze powództwa cywilnego³⁵.

---

³³ Uchwała SN z dnia 24 sierpnia 1972 r. – VI KZP 3/72, OSNKW 1972, nr 11, poz. 169.

³⁴ J. L a c h o w s k i, T. O c z k o w s k i, *Obowiązek...*, s. 48.

³⁵ W. D a s z k i e w i c z, *Zasadzenie odszkodowanie z urzędu w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970, s. 101.